

Lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan valtionavustuksen käyttö Kainuussa ja Pohjois- Pohjanmaalla 2019

Elisa Hietala

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto

Opetus- ja kulttuuritoimi

Lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan valtionavustuksen käyttö
Kainuussa ja Pohjois-Pohjanmaalla 2019

Elisa Hietala

Aluehallintovirastojen julkaisuja 96/2020

ISSN: 2343-3132

ISBN: 978-952-5900-52-1

2020

KUVAILULEHTI

Aluehallintovirastojen julkaisuja 96/2020

Tekijät Elisa Hietala		Julkaisuaika 12/2020	
		Toimeksiantajat(t)	
		Toimielimen asettamispäivä	
Julkaisun nimi Lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan valtionavustuksen käyttö Kainuussa ja Pohjois-Pohjanmaalla 2019			
Tiivistelmä Lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan avustamisen tavoitteena on lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksien lisääminen, lasten ja nuorten yhteisöllisyyden ja osallistumisen vahvistaminen sekä uusien, monipuolisten elämysten saaminen yhdessä ikäisten kanssa. Toimintaa voidaan suunnata myös syrjäytymistä ehkäisevään toimintaan sekä monikulttuuriseen harrastustoimintaan paikallisen tarpeen mukaan. Tässä raportissa selvitetään Pohjois-Suomen aluehallintoviraston myöntämän lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan valtionavustuksen käyttöä Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan maakunnissa kaudella 2019–2020. Raportin tiedot on kerätty valtionavustusta kaudella saaneiden toimijoiden käyttöselvityksistä. Tässä raportissa kartoitetaan lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan toteutumista, avustusta saaneita toimijoita, kerhotoiminnan sisältöä, toiminnan kustannuksia ja rahoitusta sekä toiminnan arviointia. Kauden 2019–2020 tietoja verrataan aikaisempien vuosien tietoihin. Vuonna 2019 Pohjois-Suomen aluehallintovirasto myönsi 300 000 euroa harkinnanvaraista valtionavustusta lasten ja nuorten paikalliseen harrastustoimintaan. Harrastustoiminnan valtionavustuksella järjestettyä toimintaa toteutettiin 33 kunnan alueella. Viidessä alueen kunnassa ei ollut harrastustoiminnan valtionavustuksella järjestettyä toimintaa. Valtionavustuksella toteutettiin kaikkiaan noin 480 kerhoa ja 100 päiväleiriä, joihin osallistui lähes 8 800 lasta ja nuorta.			
Asiasanat Harrastustoiminta, valtionavustus, Kainuu, Pohjois-Pohjanmaa			
ISSN (painettu) -	ISBN (painettu) -	ISSN (verkkojulkaisu) 2343-3132	ISBN (verkkojulkaisu) 978-952-5900-52-1
Kokonaissivumäärä 27		Kieli suomi	Hinta -
Julkaisija Pohjois-Suomen aluehallintovirasto		Paino -	

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Toteutunut harrastustoiminta kaudella 2019	8
2.1	Avustusten jakautuminen	10
2.2	Alueellisuus	12
2.3	Harrastustoiminnassa mukana olevat	13
3	Harrastustoiminnan taloustiedot	18
4	Toiminnan arviointi	20
4.1	Covid19 vaikutukset harrastustoimintaan vuonna 2020	20
4.2	Hakijoiden kokemuksia toiminnasta	22
4.3	Arvioita toiminnan vaikutuksista	24
	Lähteet	26
	Kuvaluettelo	27

1 Johdanto

Lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan avustamisen tavoitteena on lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksien lisääminen, lasten ja nuorten yhteisöllisyyden ja osallistumisen vahvistaminen sekä uusien, monipuolisten elämysten saaminen yhdessä ikäisten kanssa.

Avustus on tarkoitettu käytettäväksi lasten ja nuorten vapaa-aikoina tapahtuvaan toimintaan, jolla edistetään lasten ja nuorten tasapuolisia mahdollisuuksia osallistua säännöllisesti, pitkäjänteisesti ja laadukkaasti järjestettyyn harrastustoimintaan. Avustuksella tuetaan niin ikään lasten ja nuorten mahdollisuuksia monipuoliseen harrastamiseen. Harrastustoimintaa voidaan suunnata myös syrjäytymistä ehkäisevään toimintaan sekä monikulttuuriseen harrastustoimintaan paikallisen tarpeen mukaan. Avustusta myönnetään koulujen lukuvuoden aikaiseen, lapsille ja nuorille järjestettävään säännölliseen ja tavoitteelliseen harrastustoimintaan sekä koulujen loma-aikoihin sijoittuvaan päiväleirit toimintaan.

Lasten ja nuorten harrastustoiminnan tukemisen taustalla on ajatus siitä, että harrastuksilla voidaan edistää lasten ja nuorten hyvinvointia ja mielenterveyttä. Opetus- ja kulttuuriministeriön laatimassa valtakunnallisessa nuorisotyön ja -politiikan ohjelmassa 2020–2023 (VANUPO) esimerkiksi todetaan, että harrastukset tarjoavat nuorelle mahdollisuuden sosiaaliseen vuorovaikutukseen, itseilmaisuun sekä innostavaan ja motivoivaan toimintaan vapaa-ajalla. Harrastuksissa yhdistyy kaverisuhteiden ylläpitäminen, itsensä kehittäminen, omien unelmien tavoittelemisen ja omien vahvuuksien löytäminen sekä mielekäs ja rentouttava tekeminen. Vapaa-aikatutkimuksen, koululaiskyselyn sekä Nuorisobarometrien perusteella 70–90 prosentilla nuorista on vähintään yksi harrastus. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2019: s. 9) Uusi VANUPO noudattaa samaa arvopohjaa kuin aiempi, vuosien 2017–2019 VANUPO.

Harrastamisen hinnan puolestaan on todettu erilaisissa kyselytutkimuksissa vaikuttavan etenkin liikunnan harrastamiseen - osalle lapsista ja nuorista harrastuksen hinta onkin kyselyiden mukaan esteenä harrastamiselle (Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja 2018: 17–18). Yhdenvertaisten harrastusmahdollisuuksien näkökulmasta hintojen pitäisi olla sen mukaiset, että kaikki kiinnostuneet pääsisivät harrastamaan taustastaan riippumatta. Selvityksessä huomautetaan, että vaikka harrastamisen hintaan tulee kiinnittää huomiota, tulisi osallistumiskynnystä madaltaa muillakin tavoilla: harrastamisen esteettömyyttä kehitettäessä tulisi muistaa myös muun muassa fyysisen esteettömyyden parantaminen sekä vähemmistöryhmiin kuuluvien huomiointi (Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja 2018: 2).

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmassa yhtenä osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden Suomen saavuttamisen keinona on harrastusmahdollisuuksien lisääminen niin, että jokaiselle lapsella ja nuorella olisi mahdollisuus harrastamiseen koulupäivän yhteydessä. Ohjelman tarkoituksena on vahvistaa koulujen aamu- ja iltapäivätoimintaa ja sen laatua, kerhotoimintaa sekä yhteistyötä kuntien ja kolmannen sektorin toimijoiden välillä. Vuoden 2020

syksyllä onkin käynnistetty ns. Suomen mallin valmistelu, ja sen tavoitteena on edistää maksuttomia harrastusmahdollisuuksia koulupäivän yhteydessä. (Valtioneuvoston julkaisuja 2019: 167). Marinin hallitusohjelma jatkaa samalla linjalla kuin aiempi, Antti Rinteen ohjelma.

Valtion nuorisoneuvoston mukaan valtaosalla lapsista ja nuorista on jokin harrastus: harrastavien osuus on ollut nousussa vuodesta 2012 vuoteen 2018, ollen tällä hetkellä 89 %. Huomionarvoista kuitenkin on, että harrastamattomuus yleistyy, mitä vanhemmista nuorista on kyse. (2019: s. 2) Harrastamisella on suuri merkitys monen lapsen elämässä: harrastusverkosto voi esimerkiksi paikata puutteita tai täydentää, mitä lapsen tai nuoren perheessä esiintyy (Valkendorff & Sihvonen: s. 6) tai se voi olla jopa alku myöhemmälle työuralle (Berg ja Ylöstalo 2020: s. 179–180). Vuoden 2019 Nuorisobarometrin mukaan vapaa-aikaa hyvin tärkeänä piti 63 prosenttia vastanneista ja melko tärkeänä 30 prosenttia, vuonna 2013 vastaavat luvut olivat 35 prosenttia ja 50 prosenttia (Myllyniemi & Haikkola 2020: s. 87).

Tässä raportissa selvitetään Pohjois-Suomen aluehallintoviraston myöntämän lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan valtionavustuksen käyttöä Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan maakunnissa kaudella 2019–2020.

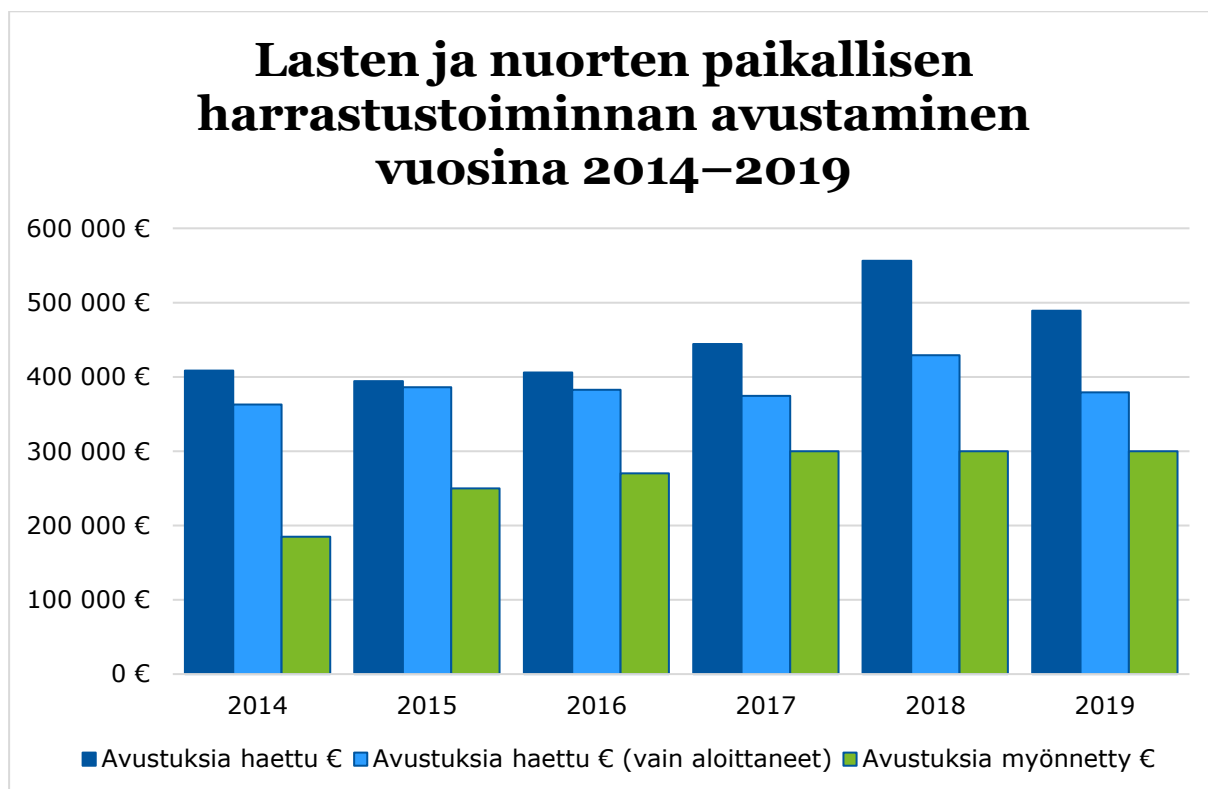
Raportin tiedot on kerätty valtionavustusta kaudella saaneiden toimijoiden valtionavustuksen käyttöselvityksistä. Raportissa kartoitetaan lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan toteutumista, avustusta saaneita toimijoita, kerhotoiminnan sisältöjä, toiminnan kustannuksia ja rahoitusta sekä toiminnan arviointia. Kauden 2019–2020 tietoja verrataan aikaisempien vuosien tietoihin. Raportissa käytetään vuotta 2019 merkitsemään koko kulunutta kautta.

Harrastustoiminnassa mukana olevien lukumääriin sekä talouslukuihin on laskettu ainoastaan ne toimijat, jotka saivat valtionavustusta vuonna 2019. Luvuissa ei siis ole mukana kielteisiä päätöksiä tai käsittelemättä jätettyjä tapauksia.

2 Toteutunut harrastustoiminta kaudella 2019

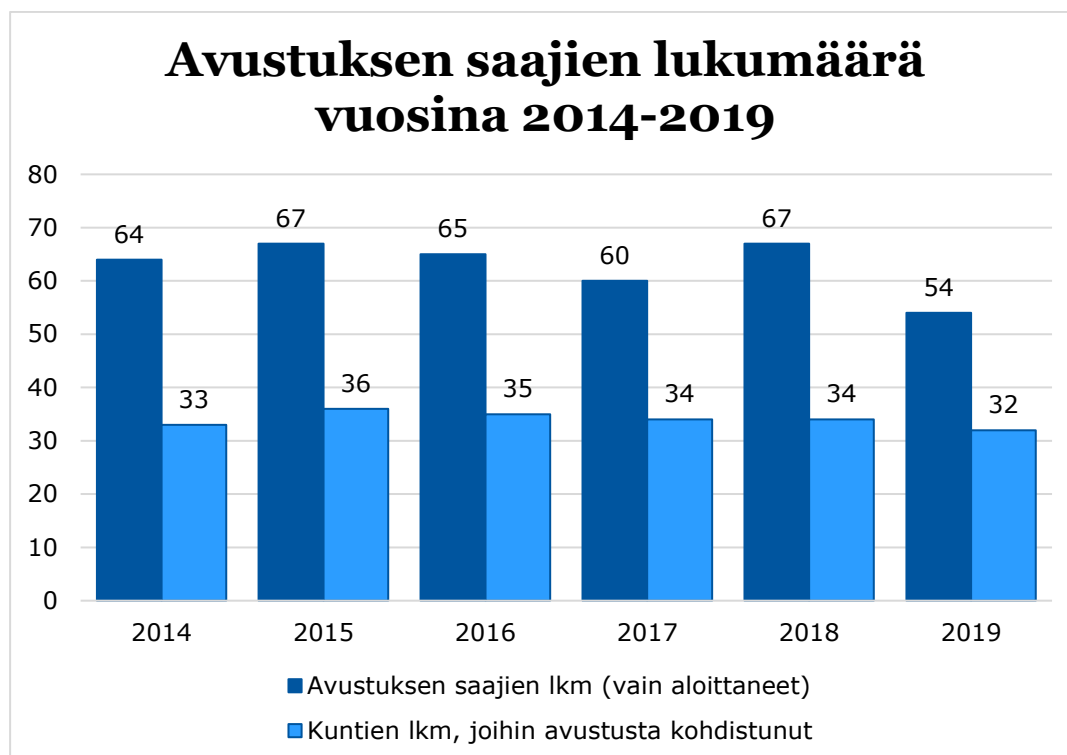
Vuonna 2019 Pohjois-Suomen aluehallintovirasto myönsi harkinnanvaraista valtionavustusta lasten ja nuorten paikalliseen harrastustoimintaan Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun alueella yhteensä 300 000 euroa. Myönteisen avustuspäätöksen saaneita hakijoita oli yhteensä 56.

Kuva 1. Lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan avustukseen haettu ja myönnetty euromäärä 2014–2019.

Vuonna 2019 avustusta haettiin yhteensä lähes 490 000 euroa. Määrä on 67 000 euroa vähemmän kuin edellisvuonna (**Kuva 1**). Myönnetyn avustuksen määrä taas viimeisen kolmen vuoden aikana pysynyt samana. Vuonna 2019 myönnetty avustussumma oli sama kuin vuosina 2017 ja 2018. Avustussumma oli vuonna 2019 yli 100 000 euroa suurempi kuin vuonna 2014.

Kuva 2. Lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan avustuksen saajien lukumäärä sekä kuntien lukumäärä, joiden alueelle avustusta on kohdistunut vuosina 2014–2019.

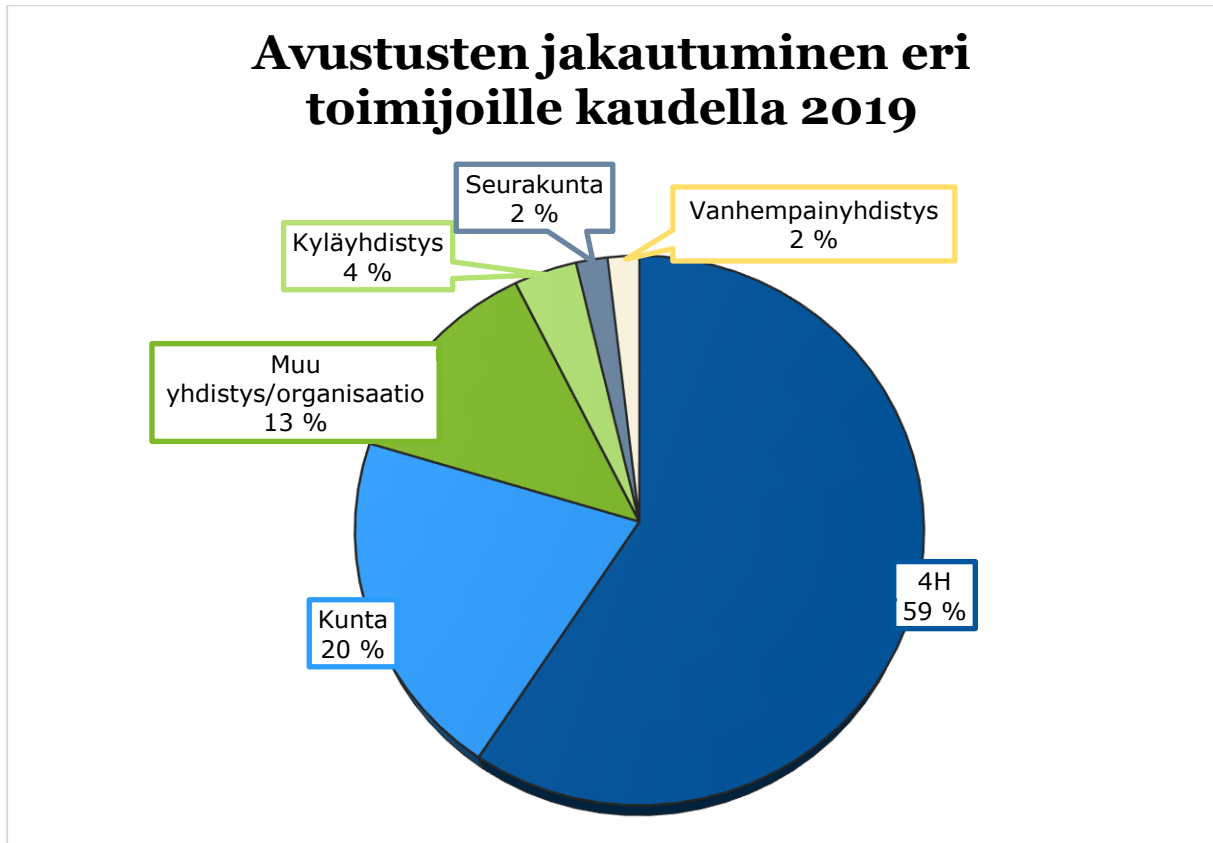

Pohjois-Suomen aluehallintovirastoon saapui kaudelle 2019 yhteensä 64 valtionavustushakemusta, joista 54 sai myönteisen avustuspäätöksen. Yksi hakemus jätettiin käsittelemättä ja yksi kerhotoimija anoi jatkoaikaa niin, että kerho oli toiminnassa vielä tätä raporttia kirjoitettaessa. Kyseisen toimijan tiedot eivät näy tässä raportissa. Avustuksen yleinen käyttöaika oli 1.6.2019–31.5.2020.

Kuva 2. esittää vuosilta 2014–2019 avustusta saaneiden toimijoiden lukumäärän sekä sen, kuinka monen kunnan alueelle harrastustoiminnan valtionavustusta on kohdistunut. Avustusten saajien lukumäärä laski edellisvuodesta 13 toimijan verran. Kuntien määrä, joihin avustusta kohdistui, on pysynyt suunnilleen samana vuosien 2014–2019 välillä. Osa kerhoista toimii useamman kunnan alueella. Vuonna 2019 PSAVI-alueen 38 kunnasta 33 kunnan alueelle kohdistui harrastustoiminnan valtionavustusta.

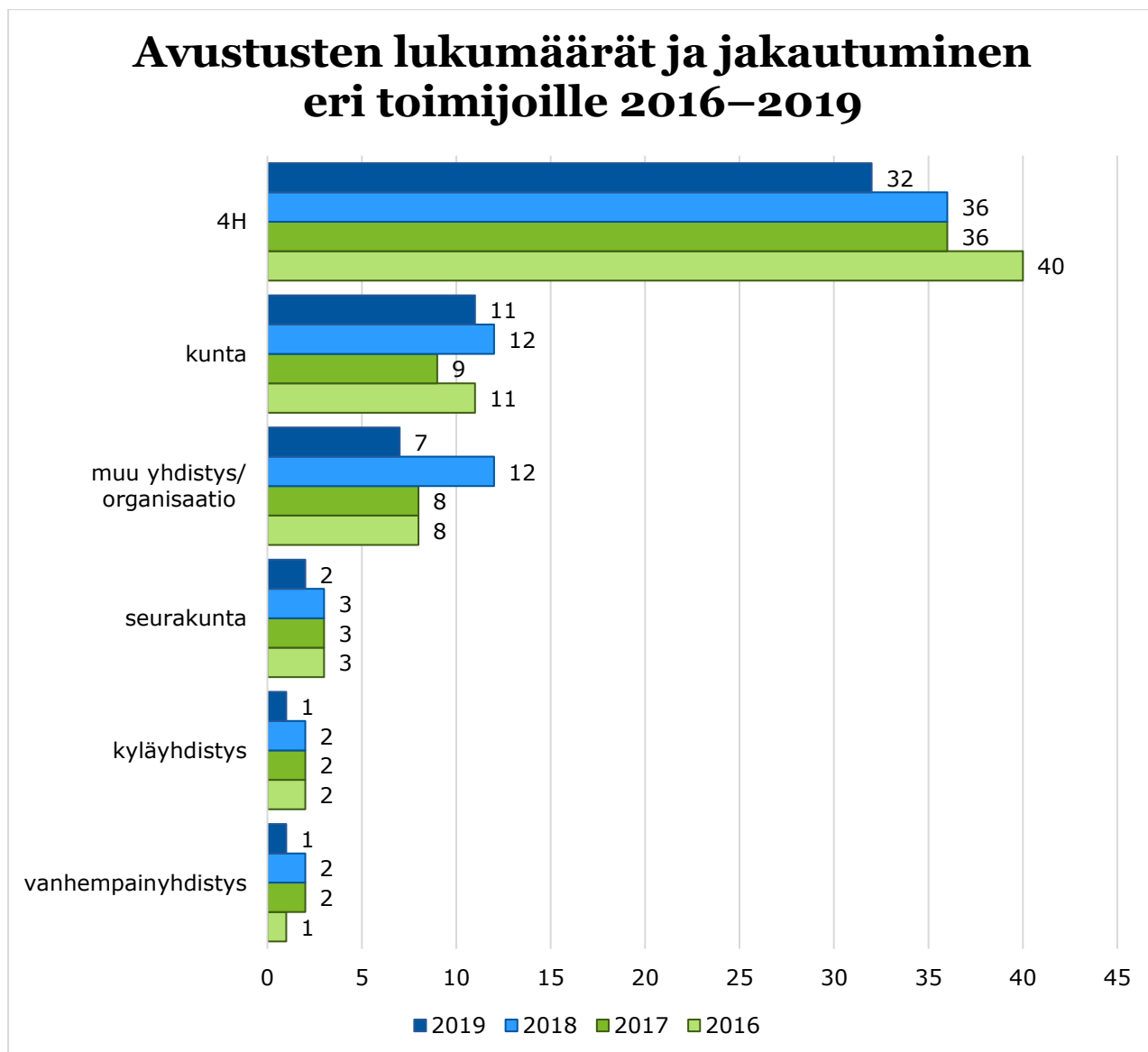
2.1 Avustusten jakautuminen

Kuva 3. Avustusten jakautuminen eri toimijoiden kesken kaudella 2019.

4H-yhdistykset olivat selvästi suurin avustuksen saaja Kainuussa ja Pohjois-Pohjanmaalla (**Kuva 3**). Avustuksen saaneista viidesosa oli kuntia. Muut yhdistykset ja organisaatiot olivat keskenään hyvin erilaisia toimijoita: edustettuina olivat muun muassa vapaapalokunta, metsästysliitto sekä monikulttuurinen yhdistys.

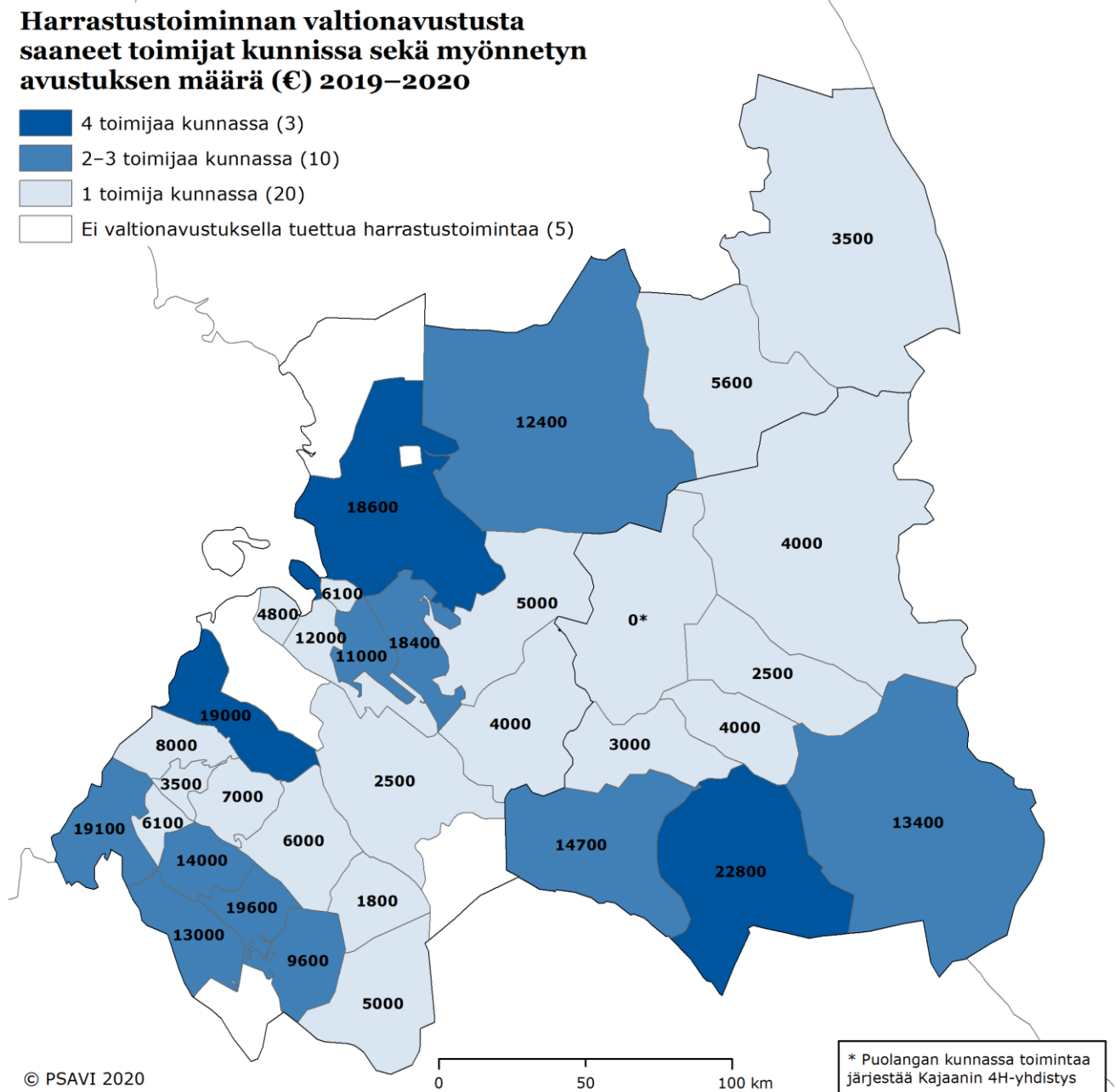
Kuva 4. Avustusten määrän (kpl) jakautuminen eri toimijoiden kesken 2016–2019.

Kappalemäärinä tarkasteltuna 4H-yhdistysten saamien avustusten määrä on laskenut tasaisesti vuodesta 2016 (**Kuva 4.**). Kuntatoimijoiden saamien avustusten määrä on pysynyt aikajaksolla lähellä samaa joka vuosi. Muiden yhdistysten ja organisaatioiden saamien avustusten määrä taas oli kasvanut muutamalla kappaleella vuonna 2018, mutta laskenut jälleen vuonna 2019. Seurakuntien sekä kylä- ja vanhempainyhdistysten saamien avustusten kappalemäärät ovat sen sijaan pysyneet likipitään samoina vuosien 2016–2019 aikana.

2.2 Alueellisuus

Kuva 5. Harrastustoimintaa (kerho- ja päiväleiritointia) järjestäneiden toimijoiden määrä sekä myönnetyn avustuksen määrä kunnittain kaudella 2019.

Kaudella 2019 harrastustoiminnan valtionavustuksella järjestettyä kerho- ja päiväleiritointia oli kaikissa muissa Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan kunnissa paitsi Iissä, Siikalatvalla, Pyhännällä, Reisjärvellä ja Vaalassa (**Kuva 5.**). PSAVI-alueella oli neljä kuntaa, joiden alueella toimi neljä valtionavustusta saanutta harrastustoimijaa: Oulu, Raase ja Sotkamo. Puolangan kunnassa toimii kerho-toiminnan järjestäjänä Kajaanin 4H-yhdistys.

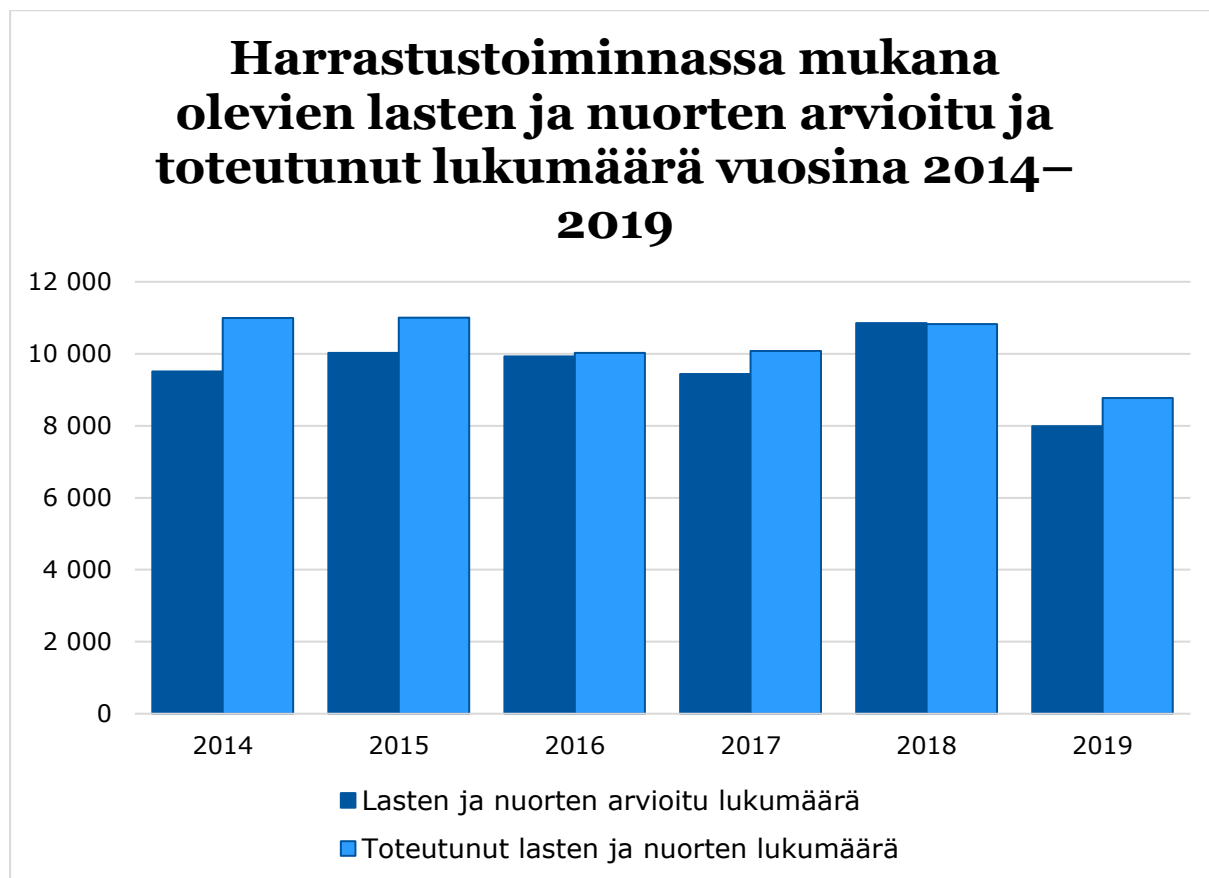
Lähes puolessa alueen kunnista oli 4H-yhdistys ainoa valtionavustuksella tuettua kerhotoimintaa järjestävä toimija. Osassa kuntia oli 4H:n lisäksi kunnan tai muun toimijan (muu yhdistys tai organisaatio) järjestämää toimintaa. Neljän kunnan alueella (Kajaanissa, Muhoksella, Nivalassa ja Sotkamossa) oli kaikkien kolmen erityyppisen tahon järjestämää toimintaa.

Yli puolessa kunnista ainoa valtionavustusta saanut toimija oli 4H-yhdistys ja 41 % alueen kuntia toimijana oli paikallinen 4H-yhdistys yhden tai useamman muun toimijan kanssa yhdessä. Kun avustus jakautui kunnassa usean toimijan kesken, osa saattoi keskittyä enemmän kerhotoimintaan ja osa päiväleiri-toimintaan. Toiset keskittävät toimintaa kuntakeskukseen ja toiset sivukylille. Osalla saattoi olla eri kohderyhmät tai toiminta painottua tiettyihin teemoihin. Nämä tekijät huomioimalla ei pääse syntymään päällekkäistä toimintaa kunnassa.

2.3 Harrastustoiminnassa mukana olevat

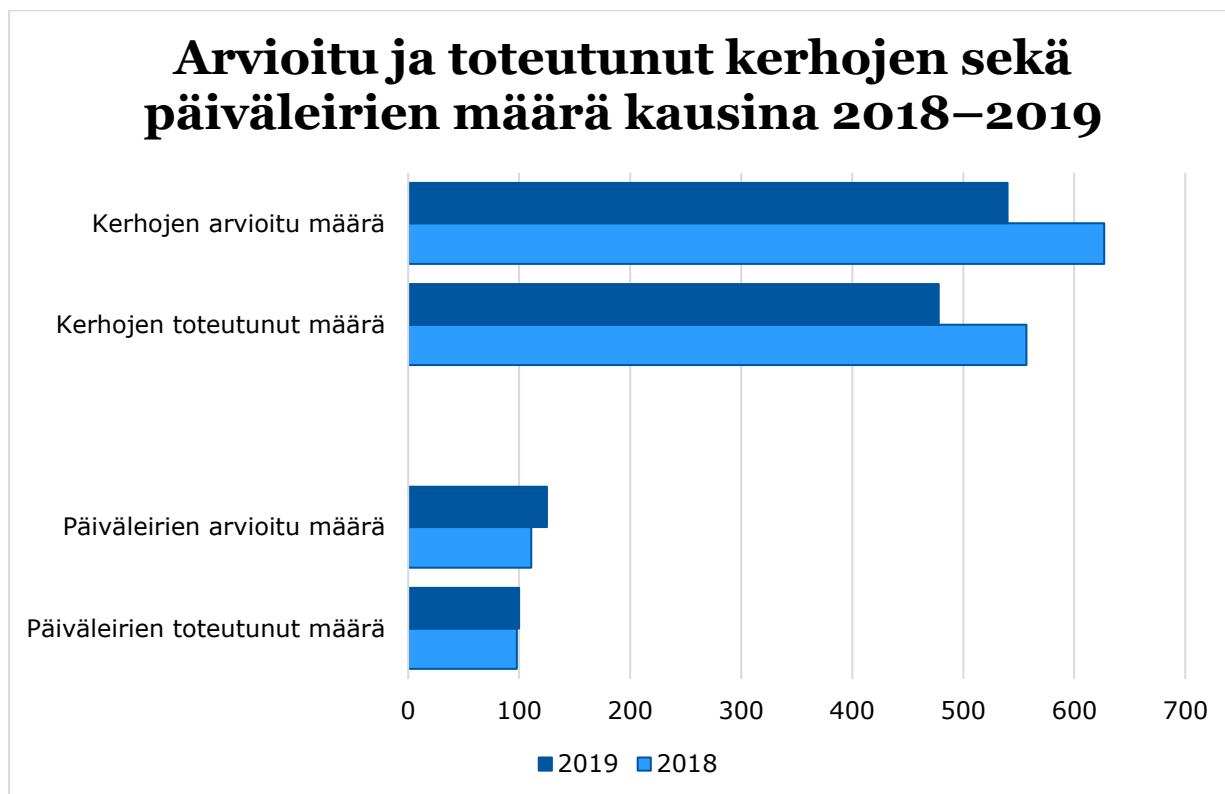
Lasten ja nuorten sosiaaliset ja liikunnalliset taidot, kädentaidot sekä arkielämän taidot karttuvat päiväleireillä ja kerhoissa. Harrastustoiminnassa on mahdollista ilmaista itseään taiteen, musiikin tai vaikkapa teatterin keinoin, seikkailla luonnossa, opetella hevosen hoitoa tai korjata mopoa. Valtionavustuksella tuettu toiminta ei vaadi jäsenyyttä eikä tähtää kilpailuun. Toiminta on lasten ja nuorten saavutettavissa niin ajallisesti kuin paikallisesti, ja on maksutonta tai maksut ovat kohtuullisia. Vaikka toiminta on rentoa vapaa-ajanviettoa, se on ohjattua ja suunnitelmallista. Lapsilla ja nuorilla on mahdollisuus vaikuttaa toiminnan sisältöön, ja monissa kerhoissa nuoret voivat itse aloittaa työuraansa kouluttautumalla kerho-ohjaajiksi.

Kuva 6. Harrastustoiminnassa mukana olevien lasten ja nuorten arvioitu ja toteutunut lukumäärä 2014–2019.

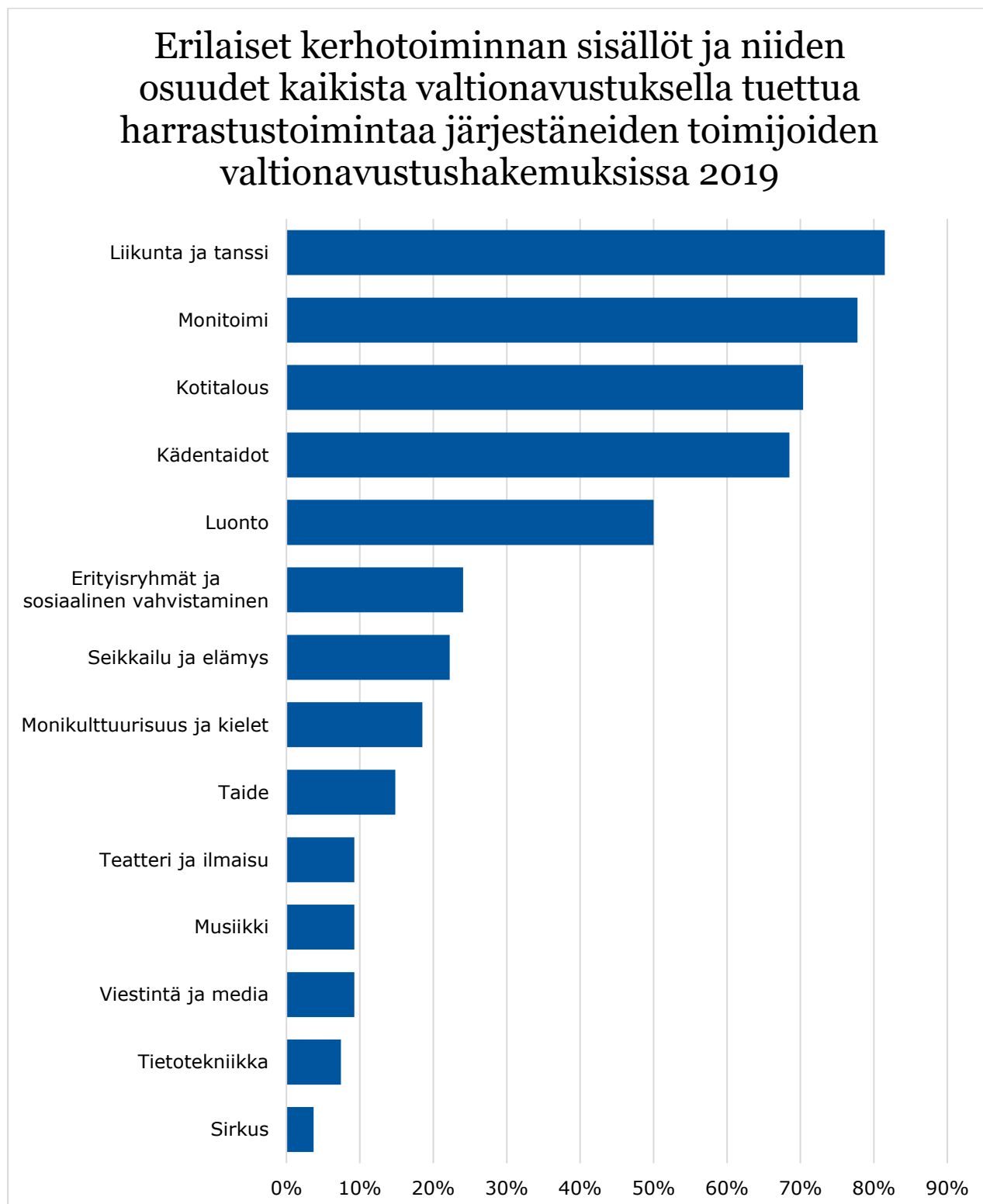
Arviot toimintaan osallistuvien lasten ja nuorten määristä valtionavustus-hakemusten jättöhetkellä ovat olleet vuosina 2014–2019 toteumia alhaisempia (**Kuva 6.**). Vuonna 2018 lasten ja nuorten arvioitu lukumäärä oli lähestulkoon sama kuin toteutunut lukumäärä, mutta vuonna 2019 osallistuneiden määrä oli jälleen reilusti arvioitua suurempi. Arviot harrastustoimintaan osallistuvien lasten ja nuorten määristä ovat olleet vuosien 2014–2019 välillä noin 9 500–11 000. Toteutuneet osallistujamäärät ovat vaihdelleet 10 000–11 000 välillä aiempien viiden kauden aikana. Vuonna 2019 sekä arvioitu että toteutuneiden määrä jäi alhaisemmaksi, koska hakemuksia oli vähemmän kuin edellisenä vuotena ja tukea jaettiin siksi harvemmälle toimijalle. Tyttöjen osuus toimintaan osallistuvista kaudella 2019 oli 56 % eli sukupuolet jakautuivat melko tasaisesti.

Kuva 7. Arvioitu ja toteutunut kerhojen sekä päiväleirien määrä kausina 2018–2019.

Kaudella 2019 valtionavustuksella toteutettiin kaikkiaan 557 kerhoa ja 100 päiväleiriä (**Kuva 7.**). Päiväleirejä toteutui jonkin verran vähemmän (25 kpl) kuin hakuvaiheessa suunniteltiin, ja kerhoja taas 62 kappaletta vähemmän. Tilanteeseen vaikutti erityisesti kevään 2020 aikana alkanut Covid19-virusepidemia. Kerhojen osallistujamäärä olivat noin 7 100 ja päiväleirien osallistujamäärä noin 1 700 lasta ja nuorta. Määrät olivat alhaisemmat kuin kaudella 2018, koska tuolloin hakeneita ja avustusta saaneita toimijoita oli enemmän.

Kuva 8. Erilaiset kerhotoiminnan sisällöt ja niiden osuudet kaikista valtionavustuksella tuettua harrastustoimintaa järjestäneiden toimijoiden valtionavustushakemuksista kaudella 2019. *Luvut ovat vain avustusta saaneiden tiedoista.

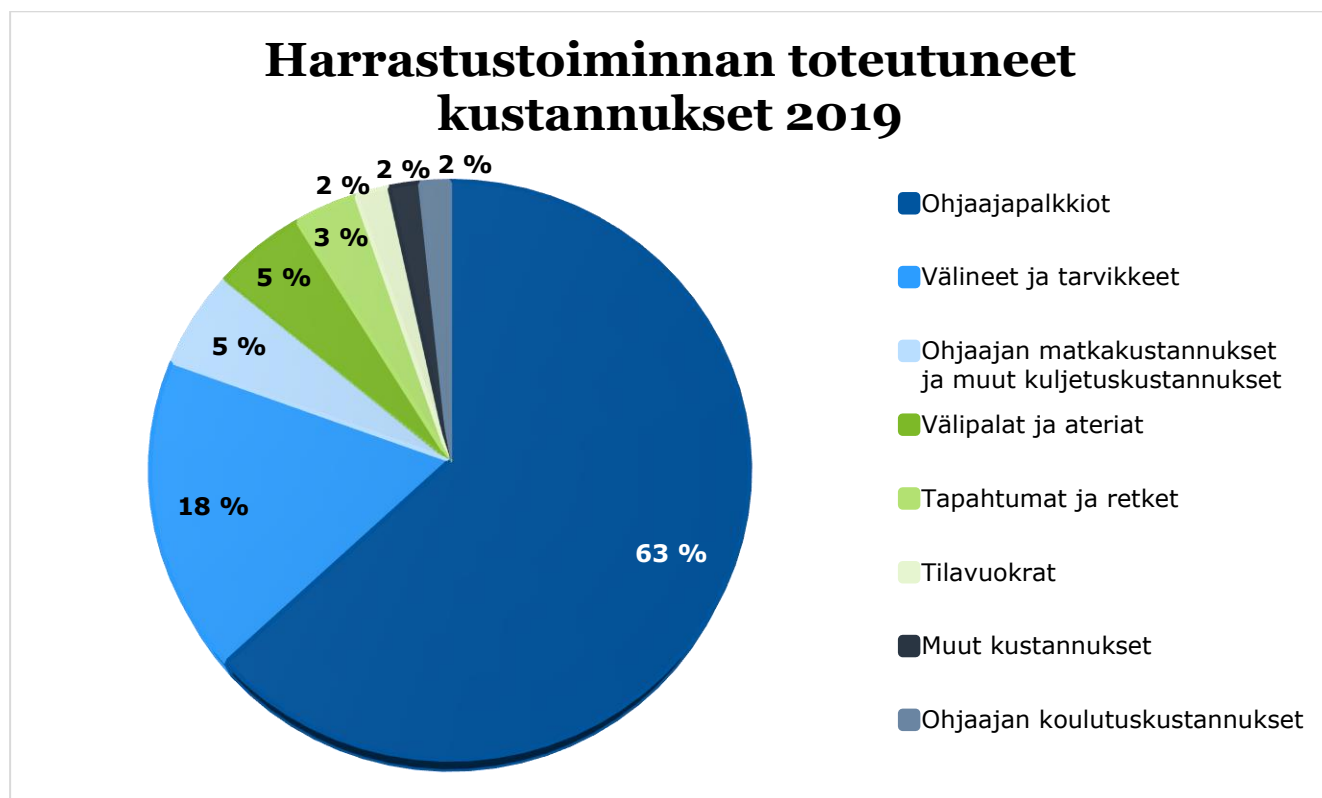
Valtionavustuksella tuettua harrastustoimintaa järjestäneistä toimijoista hieman yli 80 % prosenttia arvioi valtionavustushakemuksessaan järjestävänsä

liikunta- tai tanssiteemaista kerhotoimintaa (**Kuva 8.**). Myös kädentaito-, monitoimi-, kotitalous- ja luontoteemaiset kerhot sisältyivät suurimman osan valtionavustuksella tuettua harrastustoimintaa järjestäneen toimijan suunnitelmiin. Harrastustoimijoiden suunnitelmissa harvinaisimpia kerhotoiminnan sisältöjä olivat teatteri ja ilmaisu, viestintä ja media, tietotekniikka sekä sirkus. Tulokset ovat hyvin samansuuntaisia kuin vuonna 2018.

3 Harrastustoiminnan taloustiedot

Vuonna 2019 Pohjois-Suomen aluehallintovirasto myönsi 300 000 euroa harkinnanvaraista valtionavustusta lasten ja nuorten paikalliseen harrastustoimintaan. Avustus oli samansuuruinen kuin vuonna 2018. Kaudella 2019 kerhotoiminnan kokonaiskustannukset olivat noin 433 400 €.

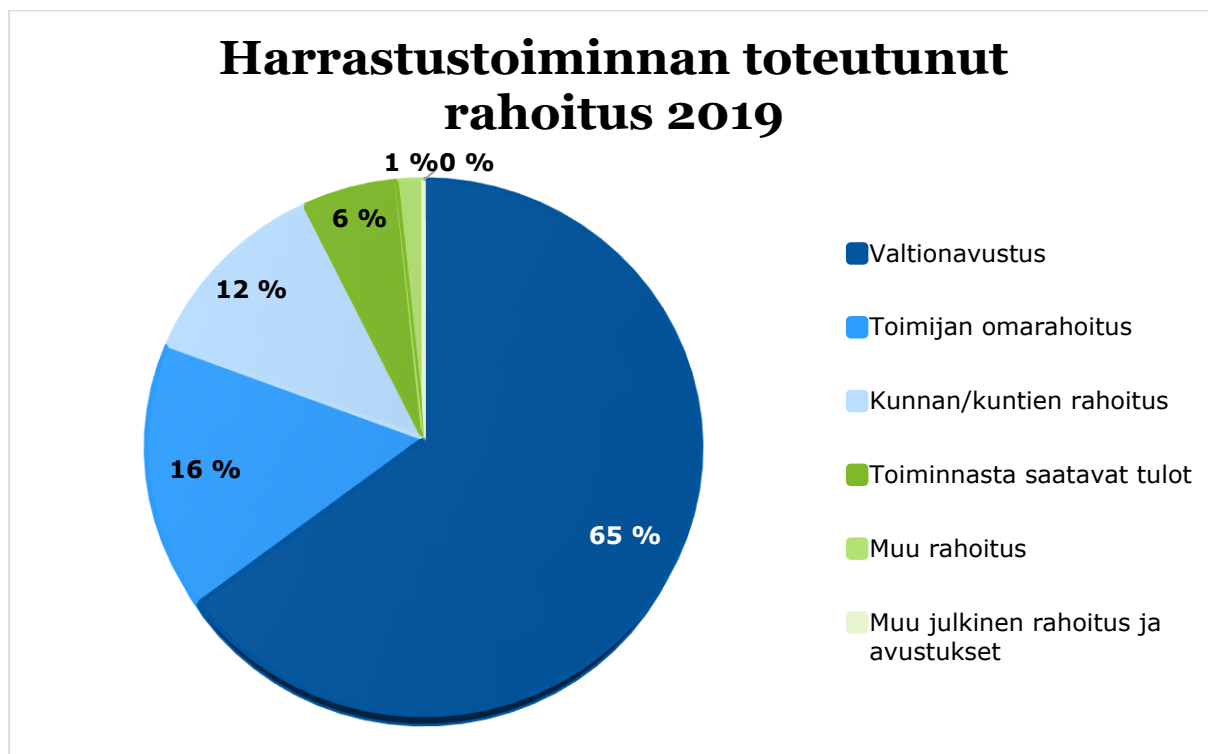
Kuva 9. Lasten ja nuorten harrastustoiminnan eri kustannustyyppien osuudet kokonaiskustannuksista vuonna 2019.

Ohjaajapalkkioiden osuus kokonaiskustannuksista kattaa noin 63 %. Kaudella 2019 erilaisten materiaali- ja välinekustannusten osuus oli 18 %. Muiden kustannustyyppien osuudet ovat noin viiden prosentin luokkaa ja pienimmät alle 2–3 % luokkaa. Luokkaan ”muut kustannukset” sisältyy yleensä vakuutusmaksuja sekä mainontaan meneviä kuluja. (**Kuva 9.**)

Kustannusten suhteet pysyivät lähes samoina vuosina 2018 ja 2019. Tuolloin ohjaajapalkkioiden osuus oli 59 % kustannuksista, tapahtumien ja retkien osuus 5 % ja tilavuokrien ja muiden kustannusten osuudet olivat 2 %.

Kuva 10. Lasten ja nuorten harrastustoiminnan eri rahoituslähteiden osuudet kokonaisrahoituksesta vuonna 2019.

Valtionavustuslain mukaan valtionavustus ei saa kattaa valtionavustuksen kohteena olevasta toiminnasta tai hankkeesta aiheutuvien kokonaiskustannusten täyttä määrää, vaan toimintaan tulee käyttää myös muuta rahoitusta. Kauden 2019 valtionavustuksen hakuohjeessa valtionavustuksen osuus on määritetty kattamaan korkeintaan 90 % kustannuksista.

Valtionavustuksen osuus lasten ja nuorten harrastustoiminnan kokonaisrahoituksesta oli 65 % vuonna 2019 (**Kuva 10.**). Toiseksi suurin rahoitustyyppi oli toimijan omarahoitus 16 % osuudella. Kunnan tai kuntien rahoitus kattoi 12 % ja toiminnasta saatavat tulot 6 % kokonaisrahoituksesta. Pienimpiä rahoitustyppejä olivat ”muu rahoitus” ja ”muu julkinen rahoitus ja avustukset”.

Kun kustannuksia vertaa vuoden 2018 osuuksiin, näkyy niissä jonkin verran eroja. Tuolloin valtionavustuksen osuus oli 55 %, toimijoiden omarahoituksen osuus 18 %, kuntien osuus 13 % ja toiminnasta saatavien tulojen osuus 11 %. Vuoden 2019 valtionavustuksesta pyydettiin palautuksia yhteensä 20 000 €. Tämä johtui suurimmaksi osaksi toiminnan vähentymisestä koronapandemian vuoksi, mikä lienee syy myös rahoitusosuuksien suhteiden muuttumiseen. Yhteensä 15 toimijaa joutui palauttamaan tukea.

4 Toiminnan arviointi

Lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan valtionavustusten käyttöselvitysten arviot toiminnan merkityksellisyydestä jatkoivat samalla linjalla kuin aiempina vuosina: erityisesti pienillä paikkakunnilla harrastustoiminta oli tärkeää koko perheen hyvinvoinnille ja lasten kasvu- ja kehitykselle.

Pienillä paikkakunnilla kerhotoiminnassa oli helposti henkilöstö- ja osallistujapulmia. Kerhoihin ei välttämättä löytynyt ohjaajia tai koulutettavia nuoria vetämään toimintaa tai lapset eivät osallistuneetkaan toimintaan suunnitellusti. Joissain tapauksissa kerhoja ei saatu alkamaan lainkaan, tai toiminta hiipui kauden myötä. Myös ihmisten henkilökohtaisen elämän tragediat saattoivat vaikuttaa toimintaan, mikäli kunnassa kerhotoiminta oli pääosin yhden tai muutaman henkilön vastuulla.

Kuitenkin kerhojen toteutuessa monet toimijat kokivat, että lapsista näkee toiminnan tärkeyden ja viihdyttävyyden, ja kerhot saivat vanhemmilta runsaasti kiitosta. Kerhot toimivat usein kodin tukena, kun lapset saivat niiden kautta turvallisen paikan, mihin mennä koulun jälkeen. Lisäksi monet kerhot tarjosivat jonkinlaisen välipalan ja kokkikerhoissa lapset harjoittelivat lämpimien ruokien tekemistä, mikä osaltaan helpotti kotien ruokapolitiikkaa.

Kerhotoiminta antoi lapsille tärkeitä taitoja elämää varten. Vastauksissa näkyivät niin sosiaalisuuden ja itsetunnon kehittyminen, erilaisten kädentaitojen ja liikuntaharrastusten oppiminen kuin luonnontuntemuksen ja kulttuurisen oppimisen merkitys. Jotkut nuoret aloittavat työuransa kerho-ohjaajina, mikä osaltaan kasvattaa heidän itseluottamustaan ja tulevaa uraa varten tarvittavaa osaamistaan, ja tämä näkyi jälleen toiminnassa. Lapset ja nuoret pääsivät kerhoissa toteuttamaan itseään, mikä osaltaan edesauttoi heidän tervettä kehitystään.

Kaiken kaikkiaan lasten ja nuorten harrastus- ja kerhotoiminnalla ja sen myötä valtionavustuksella on edelleen merkittävä rooli Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun alueella. Pienissä kunnissa kerhot tuovat lapsille mahdollisuuksia, joita koulu ja maksulliset toimijat eivät välttämättä voi tarjota. Pienissä kunnissa paikalliset, kyläkohtaiset kerhot ovat tärkeässä roolissa, ja erityisesti vähävaraisille perheille kerhot ovat pelastus, kun lapset pääsevät aktivoivaan, turvalliseen ja hyvin vedettyyn toimintaan halvalla tai tarvittaessa myös ilmaiseksi.

4.1 Covid19 vaikutukset harrastustoimintaan vuonna 2020

Suurin lasten ja nuorten harrastustoimintaan vaikuttanut tekijä kaudella 2019 oli vuoden 2020 puolella alkanut Covid19-virusepidemia. Valtakunnalliset suositukset ja ohjeistukset pakottivat yhteiskunnan sulkutilaan ja samalla kaiken läsnäolollisen kerhotoiminnan loppumaan 13.3.2020 alkaen koko kevätkaudeksi.

Kerhot osoittivat tärkeytensä ja mukautuvaisuutensa kevätkuukausien aikana. Monessa kerhossa toimintaa jatkettiin muutaman viikon tauon jälkeen siirtymällä digimaailman puolelle: apuun valjastettiin yleensä Whatsapp tai Discord, joiden

kautta lapsiin ja nuoriin pidettiin aktiivisesti yhteyttä, heille jaettiin viikoittaisia tehtäviä ja niiden kautta osallistujat saivat jakaa omia tuotoksiaan ja onnistumisen kokemuksiaan. Jotkut järjestivät kerhotunnin ajaksi video-yhteyden, joissa näytettiin, miten esimerkiksi jokin resepti tai askartelu toteutetaan. Moni kerho otti käyttöön myös etäpakkaukset, joissa lapsille toimitettiin kerhokertaa varten tarvittavat tarvikkeet kotiovelle. Näillä järjestelyillä moni kerho pystyi jatkamaan toimintaa sekä nuorten toiminnan vetäjien työllistämistä ja aktivoimista. Lisäksi esimerkiksi 4H päivitti ahkerasti nettisivujaan, joille tuli lisäsisältöä.

Moni kerho joutui koronan vuoksi kuitenkin tilanteeseen, missä toiminta lakkasi kokonaan. Muutamat tekivät päätöksen, ettei jo etäkoulussa oleville lapsille lisätä digikuormaa jatkamalla toimintaa etänä. Oli myös muutamia kuntia, joissa lapset eivät halunneet osallistua etätoimintaan lainkaan. Kokonaisuutena kuitenkin valtaosa kerhoista jatkui etänä toimikauden loppuun.

Etäkerhoina toimivat esimerkiksi liikunta-, kokki- ja monitoimikerhot. Muutamat kerhot järjestivät suosituksia noudattaen jonkinlaisen loppu-tapahtuman esimerkiksi pitsaillan muodossa.

Koska toiminta muuttui eri muotoon, oli moni kerho siinä tilanteessa, että kustannuksia ei syntynyt odotetulla tavalla. Moni kerho joutuikin palauttamaan osan avustuksesta kustannusten jäätyä liian pieniksi. Tämä näkyi taloustiedoissa muutoksena aiempiin vuosiin nähden (**Kuva 9.**, **Kuva 10.**). Kerhojen osallistujamäärissä sen sijaan ei näkynyt notkahdusta, vaan joidenkin kuntien kohdalla määrät jopa lisääntyivät suunnitellusta. Tähän saattoi vaikuttaa etäyhteyksien helppous, kun nuoret olivat kiinnostuneempia osallistumaan etänä tekemiseen. Osallistujamäärät vaihtelivat kevään aikana reilusti vähentyneestä reilusti kasvaneisiin määriin, minkä vuoksi loppulukema luvuissa tasaantui lähelle suunniteltua. (**Kuva 6.**)

"13.3.2020 tilanteen muututtua koronaepidemian vuoksi, 4H-kerhot lopettivat fyysiset kokoontumisensa ja siirtyivät etäkerhoiluun. Halusimme tarjota viikoittaisen harrastuksen jatkumisen kaikille kerholaisille tasapuolisesti ja 15:sta 4H kerhosta 14 kerhoa siirtyi puhelimen välityksellä toimivaan etäkerhoiluun. Etäkerhossa 4H-kerhonohjaajat laittoivat puhelimen whatsappilla kerhokerran aiheen ja siitä raportointiohjeet kerhoryhmälle normaalina kerhopäivänä- ja aikana. Leivontakerho kokoontui videopuhelun välityksellä reaaliajassa. Tehtyä kerhosuunnitelmaa pystyttiin toteuttamaan yllättävän hyvin, eikä siitä tullut ongelmaa. Osa kerholaisista tykkäsi tästä etäkerhoilusta todella paljon, mutta suurempi osa odotti kovasti tavallisen kerhoilun jatkumista. Etäkerhoilun loputtua 29.5.2020 kerholaiset jäivät kesätauolle."

"Koronakevät keskeytti kerhotoiminnan perinteisessä muodossa kokonaan keväältä 2020. Suurin osa kerhoista loppui, verkkoon Discord-alustalle siirtyi 5-6-luokkalaisten iltapäivät, niitä toteutettiin enemmänkin kuin suunnitelman mukaiset 2 viikottain. Lisäksi toteutimme Instalivejä ja podcast-sarjan. Korona toi siis suuren muutoksen, mutta onneksi muutoksesta löytyi kuitenkin mahdollisuus. Digitaalista nuorisotyötä kehitettiin suurin harppauksin nuorisopalveluissa, niin kuin melkein kaikkialla muuallakin."

"Kesäleiri sekä kerhot pidettiin normaalisti koronakriisiin saakka, koronarajoituksen aikana kerhot toteutuivat etäyhteyksin. Kerholaisten pääsiäistapahtuma sekä keväťjuhla jäivät pitämättä."

"Kevään 2020 koronatilanne vaikutti yhdistyksen kerhotoimintaan. Noudatimme hallituksen ohjeita ja lakkautimme maaliskuussa lähikerhotoiminnan. Tästä johtuen kevään kerhotoiminta ei toteutunut täysin suunnitellulla tavalla, mikä näkyy myös kustannuksissa. Kokoonnuimme kuitenkin kerholaisten kanssa Teams-alustalla, jossa he saivat mielekkäitä ohjeita kotioiloissa toteutettavaksi. Perheiden vanhemmilta tuli paljon hyvää palautetta, sillä varmasti kotioiloissa alkoi tekeminen loppua."

"Kaikki kerhot toimivat syksyllä 2019 ja vuonna 2020 viikolle 11 asti normaalisti. Viikolla 12 ei ollut kerhoja. Viikosta 13 eteenpäin melkein kaikki kerhot aloittivat toimintansa etänä (liikuntakerhot eivät jatkaneet). Ohjaajat perustivat omille kerhoille, kerholaisten huoltajien luvalla, WhatsApp-ryhmät, joihin he sitten viikoittain laittoivat tehtäviä. Metsäsalapoliisietäkerhon tehtävät tulivat viikoittain 4H-yhdistyksen nettisivuille. Tästä ilmoiteltiin mm. facebookissa ja instagramissa. Discordin chat-palvelu (pääasiassa 13-18-vuotiaille) perustettiin kunnan nuorisotoimen kanssa, ja siellä jutteluseurana ja valvojina toimi 2 täysi-ikäistä nuorta vuorotellen ajalla 1.4-21.5 joka arkipäivä 3h/kerta. Poikkeustilan takia jouduimme perumaan 2 kerhonohtajien palaveria (tiedot kaikista tärkeistä asioista viestittiin kuitenkin whatsapp-ryhmässä) ja perinteisen kaikkien kerhojen yhteisen kevätretken."

"Liikuntakerho ja taidekerho laitettiin koronan takia jäähyllä. Kerhokertoja ei toteutunut suunnitelmien mukaisesti. Toukokuussa kerholaiset kuitenkin kokoontuivat yhteiselle "korona" pizzalle."

4.2 Hakijoiden kuvauksia toiminnasta

"Pienten koululaisten päiväleirit kesäkuun kolmella ensimmäisellä viikolla onnistuivat. Leiri toteutui hakemuksessa suunniteltua vähän isompana. Kuudenkymmen lapsen leiri oli jaettu kolmeen alaleiriin. Kaikilla alaleireillä oli sama ohjelma, mutta se tehtiin pääasiassa eri järjestyksessä. Leirillä oli useita tehostettua tukea tarvitsevia lapsia. Leirin teema oli satumetsä. Tämän avustuksen avulla maksettiin leirin toiminta-, välipala- ja palkkakustannuksia. Suunnitelmasta poiketen lasku leirilounaista ja leiriosallistumismaksutulot menivät kaupungin nuorisotyölle, joten ne eivät näy tässä raportissa."

Kerhotoimin tapahtui pääosin toimintasuunnitelman mukaan syyskuusta maaliskuun loppuun asti, jolloin koronaepidemian vuoksi toiminta loppui tältä keväältä. Toteutuneeksi avustuksen käyttöajaksi on kuitenkin laitettu toukokuun loppu, jotta muun muassa kerho-ohjaajien maksetut palkat tulevat näkymään menoissa. Suunnitelmasta poikettiin siten, että erityislasten askartelu- ja pelailukerhoa ei järjestetty tämän avustuksen puitteissa, vaan siihen saatiin rahoitus toisen hankkeen kautta. Musiikkikerho taas toimi varsinaisesti vain syyskauden ja keväällä ohjaaja auttoi epäsäännöllisesti yksittäisiä nuoria biisien

teossa. X taidekerho toteutui keramiikkakerhon muodossa, jonka veti X ry. Toimintatalolla ei kokoontunut kädentaitokerhoa. Nuorten bänditoiminta on ilahduttavasti virkistynyt ja bänditilassa harjoitteli seitsemän eri bändiä.”

”Kauden aikana osassa ryhmissä ongelmana oli vähäinen kävijämäärä, mutta toisaalta samalla mukana olevien lasten ja nuorten kohdalla näkyi selkeä sitoutuminen ja säännöllinen kerhoissa käyminen. Kaudella panostettiin olemassa olevien ryhmien ylläpitämiseen ja laadukkaaseen toimintaan.

– – Maaliskuussa 16.3.2020 toimintaamme tuli muutos kun jouduimme lopettamaan kerhotoiminnan 4H-liiton suosituksesta koronatilanteen takia jonka seurauksena kerhotoiminta jäi toteuttamatta 17.3.2020 jälkeen joten palkka-, matka- ja muiden tarvikkeiden kustannukset jäivät pienemmäksi kun oli alun perin laskettu. Suunnitelmien muututtua, aloimme tarjota lapsille ja nuorille etäkerhotoimintaa, suunnittelimme lapsille ja nuorille meidän omilla sivuilla kokkausohjeita, metsäsalapoliisi-aiheinen kerho, liikuntaa- ja askarteluaiheiset kerhot, mutta osallistujia määrää ei ollut sama kuin olisimme menneet paikan päälle, mutta viesti mikä meille tuli etäkerhotoiminnasta, oli positiivinen kun tarjosimme jotain tekemistä koulun jälkeen ja yhtenä tärkeänä viestinä lapsilta ja vanhemmilta oli se kun emme päässeet näkemään viikottain toisiamme, sitä jäimme kaikki, ohjaajat ja lapset kaipaamaan. Uuteen tilanteeseen sopeutuminen oli mielestämme sen että ohjaajat ja lapset pystyivät suunnittelemaan ja toteuttamaan etäkerhotoimintaa etänäkin”

”Kerhotoimintaan tuli muutoksia, joihin ei pystytty tai osattu varautua. Heppa-kerho hyytyi tammikuussa, sillä kerhon vetäjän kaksi hevosta sairastui ja toipumisia odotettiin, mutta lopulta yksi hevonen piti lopettaa. Kerhonvetäjä ei pystynyt enää jatkamaan kerhotoimintaa.”

”Päiväleiritoimintojen pääsisällöt olivat liikunta, ympäristö ja taide. Kesällä muun muassa kävimme pyöräretkillä, pelaamassa ja leikkimässä eri puistoissa ja liikuntahallilla, askartelimme useampana päivänä ja pidimme lukutuokiota kirjaston henkilökunnan kanssa. Kävimme kahdesti paikkakunnan ulkopuolella, Ranuan eläinpuistossa ja Oulussa Tietomaassa. Päiväleirillä oli myös sukupolvien välistä vuorovaikutusta, kun lapset vierailivat vanhuspalveluyksiköissä pelaamassa vanhusten kanssa bingoa.

Syysloma viikolla järjestettiin toimintaa nuorisotilalla, liikuntahallilla sekä lapsille että nuorille ja suunnitelmissa oli kaksi retkeä. Yksi retki oli keilaus ja elokuvaretki, joka oli tarkoitettu 13-18-vuotiaille. Retki jouduttiin perumaan vähäisen osallistujamäärän vuoksi. Toinen retki oli aluksi tarkoitus järjestää Syötteelle, mutta vähäisen kiinnostuksen vuoksi vaihdimme retkikohdetta Ouluun. Kävimme Superparkissa ja Hoplopissa täyden linja-auton kanssa. Retki oli suunnattu lapsille, nuorille ja perheille. Päivien aikana tarjottiin tai tehtiin lasten ja nuorten kanssa yhdessä ruokaa. Hiihtolomalla järjestimme mäenlaskupäivän Jyrkkäkoskelle ja tarjolla oli toiveesta nuotiolla makkaranpaistoa. Teimme viikolla kolme retkeä: ratsastusretken Kuusamoon, Vuokattiin Superparkiin ja Megazoneen ja Syötteelle laskettelemaan. Lisäksi viikolla järjestettiin yhteistyössä seurakunnan lapsityön kanssa leivontapäivä.”

4.3 Arvioita toiminnan vaikutuksista

”Kymmenet lapset ovat saaneet edullisen ja mukavan harrastuksen, jossa toiminta ei ole liian vakavamielistä. Ohjaajien taidot ovat kehittyneet turvallisessa ympäristössä aina aikuisen valvojan läsnäollessa ja lapset ovat saaneet harjoittaa taitoja ryhmä työskentelyssä ja opetella uutta leivontaan, taiteeseen, leikkeihin ja luontoon liittyen.

Korona-keväälle vaikutukset olivat tunne jatkuvuudesta, kun kerhot eivät loppuneet kesken.”

”Toiminnan vaikutuksia on positiivisesti ohjaajien kouluttaminen ja heidän uraeteneminen. Lisäksi tietysti monipuolinen harrastustoiminta kehittää osallistujia.”

”Hankkeen vaikutus on suurilta osin paikallinen. Se tuo alueen lapsille tekemistä ja tuo yhteen saman ikäisiä, samoista teemoista kiinnostuneita lapsia. He voivat harrastaa yhdessä ja muodostaa kaverisuhteita kerhossa. Turvallisen aikuisen johdolla toiminta on suunnitelmallista ja kasvattavaa ja lapset oppivat uusia taitoja ja pääsevät kokeilemaan uusia asioita.

– – Eräkasvatuksen ja luontokasvatuksen merkitys kasvaa koko ajan, jolloin on hienoa huomata, että kerhoille on kysyntää ja niitä kaivataan lisää. On järjestävien tahojen osalta mietittävä, miten saataisiin lisää kerhoja pyörimään useammalla paikkakunnalla. Harmillisesti asiaan vaikuttaa paljon taloudellinen tilanne. Pohjois-Suomen kohdalla asia on todella hyvällä mallilla ja tekijät ovat luotettavia. Mutta tasa-arvon nimissä muualla Suomessa osa kerhoista joudutaan peruuttamaan tai löytämään lisäsponsori, jotta tuki olisi riittävä.”

”Pienessä kunnassa 4H-kerhot ovat ainoita harrastuksia monelle lapselle ja nuorelle. Ne ovat pienen kynnyksen kerhoja eivätkä vaadi rahaa tai sitoutumista osallistumiseen.”

”Harrastustoimintaamme osallistuvien lasten ja nuorten lisäksi järjestämämme toiminta luo useille nuorille mahdollisuuden työllistyä. Kerhonohjaaminen on monelle nuorelle ensimmäinen oikea työ. Kunnan alueella ei ole liiaksi myöskään työllistymismahdollisuuksia nuorille.”

”Toiminnalla on ollut myönteisiä vaikutuksia kerholaisten oman kulttuurillisen identiteetin vahvistamisessa, sekä osaltaan toiminta on auttanut kerholaisia sopeutumaan suomalaiseen yhteiskuntaan.”

”Päiväleiri toiminta oli todella tarpeen lapsille. Monet lapset olisivat joutuneet olemaan yksin, kun koulut päättyivät. Lisäksi lapset saivat leiripäivien aikaan aamupalan ja lounaan. Päiväleiri toiminnalle olisi tarvetta enemmän kesän aikana. Tästä saatiin palautetta lapsilta ja vanhemmilta. Kerhotoiminta koulupäivän jälkeen koettiin myös tarpeelliseksi ja etenkin kun tarjosimme kerhoissa välipalan niin lapset olivat nälkäisiä koulupäivän jälkeen. Kokki-kerhossa he valmistsivat lämpimän ruuan, jonka he söivät kerhon päätteeksi.”

”Luontoleirit ovat erittäin odotettu tapahtuma, josta tulee paljon hyvää palautetta lapsilta ja perheiltä ja saavat lapsia innostumaan luontoliikunnasta sekä kannustavat ryhmässä toimimiseen ja uuden oppimiseen. Kerhotoiminnat ovat tärkeitä niille nuorille, jotka niihin osallistuvat. Pienellä paikkakunnalla ikäryhmät ovat pieniä ja mieleisen ryhmäharrastuksen löytäminen voi olla vaikeaa. Nämä kyseiset kerhot olivat vaikuttavia vapaa-ajan harrastuksia kohderyhmille. Tyttökerho ja mopokerho ovat menestyneitä kerhoja, sillä siellä eri ikäiset nuoret pääsevät kohtaamaan toisiaan yhteisen mielenkiinnonkohteen ympärillä ikäryhmistä riippumatta. Mopokerhossa erityisesti nuoret pojat kokivat ohjaajan ammattitaidon rohkaisevan ja tsemppaavan heitä eteenpäin. Shake-up-kerhon tuotos on odotettu tapahtuma, mutta jostain syystä tänä kerhokautena nuoret kokivat sen liian raskaaksi projektiksi ja siksi sitä ei saatu pystyyn kuin viime metreillä.”

Lähteet

- Berg ja Ylöstalo (2020). *Nuorisobarometri 2019. Hyvää työtä!*
<https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2020/06/nuorisobarometri2019-netti.pdf>
- Lotta Haikola & Sami Myllyniemi (2020). *Nuorisobarometri 2019. Hyvää työtä!*
<https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2020/06/nuorisobarometri2019-netti.pdf>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2017). *Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma 2017–2019.*
<https://minedu.fi/documents/1410845/4274093/VANUPO+FI+2017+final.pdf/92502e8e-0cd0-40f0-b097-5ef39e1d529f/VANUPO+FI+2017+final.pdf.pdf>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2019). *Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma vuosille 2020–2023.*
<https://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatos?decisionId=0900908f8066e183>
- Tiina Valkendorff & Ella Sihvonen (toim.) *Nuorten perheet ja läheissuhteet. Nuorten elinolot -vuosikirja 2020.*
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140654/elinolot%20vuosikirja%202020%20web.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Valtioneuvoston julkaisuja 2019:23 (2019). *Pääministeri Antti Rinteen hallituksen ohjelma 6.6.2019. OSALLISTAVA JA OSAAVA SUOMI – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta.*
http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161662/Osallistava_ja_osaava_Suomi_2019_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31s (2019). *Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019. OSALLISTAVA JA OSAAVA SUOMI – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta.*
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161931/VN_2019_31.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Valtion nuorisoneuvosto (2019). *VANUPO-lausunto 6.6.2019. Valtion nuorisoneuvoston lausunto opetus- ja kulttuuriministeriölle valtakunnalliseen nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaan 2020-2023 otettavista asioista.*
<https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2019/06/VANUPO-lausunto.pdf>
Lausunnon on julkaissut Opetus- ja kulttuuriministeriö nettisivuillaan:
<https://minedu.fi/nuoriso/linjaukset>
- Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja (2018). Verkkojulkaisu nro 57. *Selvitys valtionhallinnon toimenpiteistä lasten ja nuorten harrastustoiminnan edistämiseksi.*
https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2018/01/LNH_raportti_2501.pdf

Kuvaluettelo

Kuva 1. Lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan avustukseen haettu ja myönnetty euromäärä 2014–2019.	8
Kuva 2. Lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan avustuksen saajien lukumäärä sekä kuntien lukumäärä, joiden alueelle avustusta on kohdistunut vuosina 2014–2019.	9
Kuva 3. Avustusten jakautuminen eri toimijoiden kesken kaudella 2019.	10
Kuva 4. Avustusten määrän (kpl) jakautuminen eri toimijoiden kesken 2016–2019.	11
Kuva 5. Harrastustoimintaa (kerho- ja päiväleiritoimintaa) järjestäneiden toimijoiden määrä sekä myönnetyn avustuksen määrä kunnittain kaudella 2019.	12
Kuva 6. Harrastustoiminnassa mukana olevien lasten ja nuorten arvioitu ja toteutunut lukumäärä 2014–2019.	14
Kuva 9. Arvioitu ja toteutunut kerhojen sekä päiväleirien määrä kausina 2018–2019.	15
Kuva 8. Erilaiset kerhotoiminnan sisällöt ja niiden osuudet kaikista valtionavustuksella tuettua harrastustoimintaa järjestäneiden toimijoiden valtionavustushakemuksista kaudella 2019.	16
Kuva 9. Lasten ja nuorten harrastustoiminnan eri kustannustyyppien osuudet kokonaiskustannuksista vuonna 2019.	18
Kuva 10. Lasten ja nuorten harrastustoiminnan eri rahoituslähteiden osuudet kokonaisrahoituksesta vuonna 2019.	19

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto

Oulu

2020